

Verksamhetsberättelse 2020

Innehåll

Inledning	3
Uppdrag	3
Organisation	3
Statistik över myndighetens ärenden	8
Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 2020	10
Uppföljning mål 2020	15
Miljö – tillsyn och prövning.....	19
Social- och hälsovård	23
Livsmedel, hälsoskydd, alkohol och tobak	26
Veterinärverksamhet	31
ÅMHHM Laboratoriet	35

Dokumentet är antaget av styrelsen den xx.xx.xxxx

Beslutsnummer: ÅMH-St 1 § 6

Diarienummer: 2020-31-1

Inledning

Verksamhetsberättelsen är framtagen i samarbete med myndighetens medarbetare och beskriver ÅMHHM:s huvudsakliga uppdrag, utmaningar och måluppfyllnad för 2020. Verksamhetsberättelsen antas av myndighetens styrelse.

ÅMHHM är en central kunskapsorganisation med kunden i fokus inom miljö- och hälsoskyddsområdet. ÅMHHM förebygger skador på människor och miljö och utjämnar konkurrensförhållandena genom rådgivning, information och lagstadgad prövning, tillsyn och provtagning inom miljö- och hälsoskyddsområdet, tillsyn inom social- och hälsovård samt tillhandahåller veterinärvård och ackrediterade laboratorietjänster inom livsmedel, miljö och djursjukdomar.

Myndighetens expertkunnande inom flera områden efterfrågas kontinuerligt i olika sammanhang där vi förväntas delta som sakkunniga.

ÅMHHM har även en viktig roll i landskapets arbete för att kunna uppnå flera av de mål som finns i hållbarhets- och utvecklingsagendan för Åland.

Uppdrag

Myndighetens uppdrag har fastställts i Landskapslagen (2007:115) om Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. ÅMHHM arbetar inom 22 övergripande verksamhetsområden varav 138 delområden med egna lagstiftningar. Uppdraget omfattar uppgifter som i riket sköts av alltifrån kommunen till statliga centrala ämbetsverk. Arbetet styrs enligt EU-lagstiftning, rikslagstiftning samt landskapslagstiftning och består av tillståndsprövning, tillsyn, klagomålshantering samt informationsspridning. ÅMHHM har i uppgift att granska och behandla inkomna ärenden enligt gällande lagstiftning.

ÅMHHM svarar utöver detta för att veterinärvård och laboratorietjänster tillhandahålls i landskapet.

Organisation

ÅMHHM leds av en styrelse och närmast under denna en myndighetschef. Styrelsen är tillsatt av landskapsregeringen och består av sju medlemmar från olika politiska partier.

Miljötillstånd och ärenden av allmän eller principiell natur avgörs av en prövningsnämnd bestående av fem sakkunniga ledamöter inom juridik, ekonomi, hälsoskydd, biologi, teknik och näringsliv.

Under våren 2020 justerades organisationsstrukturen ytterligare och en sektion tillkom, här sektion 3.

Sektion 1

Tillsyn och prövning enligt miljöskyddslagen, vattenlagen, avfallslagen samt hälsoskyddslagen.

Sektion 2

Tillsyn och prövning enligt livsmedelslagen, alkohollagen, tobakslagen, hälsoskyddslagen och djurskyddslagen. Ansvarar även för att upprätthålla veterinärverksamhet (24/h per dygn).

Sektion 3

Myndighetens administrativa resurser och myndighetsjuristen finns i sektion 3. I denna sektion ingår även två medarbetare som jobbar med tillsyn över den offentliga- och privata social- och hälsovården på Åland.

Sektion 4 ÅMHHM Laboratoriet

Provtagning och analys enligt det vattenövervakningsprogram som krävs enligt EU:s vattendirektiv enligt uppdrag från Ålands landskapsregerings miljöbyrå utgör ca hälften av laboratoriets verksamhet. Laboratoriet utför därutöver fysikalisk-kemiska, biologiska och mikrobiologiska analyser av livsmedel, vatten, miljö, jord, produktionsmiljö och djursjukdomar åt stora och små företag inom olika branscher, myndigheter, företag och privatpersoner.

Ledning och styrning

Styrelsen

ÅMHHM:s styrelse fattar beslut om bland annat verksamhets- och resultatplan, tillsättning av ordinarie tjänster, verksamhetsberättelse och beslut rörande budget och taxa.

Myndighetschef

För att leda och utveckla myndigheten finns en myndighetschef som hanterar frågor i den löpande verksamheten kring organisation, rekrytering, uppföljning resursfördelning och aktuella uppdrag. Myndighetschefen avgör även de ärenden som ankommer på myndigheten och som inte ska avgöras av styrelsen, prövningsnämnden eller har delegerats till annan tjänsteman att avgöra. Myndighetschefen har budgetansvar för budgetmoment 84810 samt det övergripande ansvaret för hela myndighetens budget.

Laboratoriechef

Laboratoriechefen leder laboratoriets verksamhet och utvecklar verksamheten i samråd med myndighetschefen. Laboratoriechefen lämnar förslag till verksamhets- och resultatplan samt verksamhetsberättelse för laboratoriet till myndighetschefen.

Laboratoriechefen har budgetansvar för budgetmoment 84820 och fattar beslut om anskaffningar och ingående av avtal som endast berör laboratoriets budget och verksamhet. Laboratoriechefen tar årligen fram budgetförslag för laboratoriet i samråd med myndighetschefen.

Sektionschef

För myndighetens tillsyns- och prövningsverksamhet samt veterinärvården finns två sektionschefer. Sektionschefen leder och fördelar arbetet inom sin sektion i samråd med myndighetschefen. Sektionschefen fattar beslut på föredragning av tjänsteman inom respektive sektions förvaltningsområden förutom de ärenden som delegeras direkt till enskild tjänsteman att avgöra.

Ledningsgrupp

Ledningsgruppen består av myndighetschef, laboratoriechef, sektionschefer och myndighetsjurist. Ordförande är myndighetschefen. Ledningsgruppen behandlar frågor som rör myndighetens ledning och utveckling, resurser, utvärderar verksamheten samt planerar aktuella uppdrag. Gruppen sammanträder löpande varannan vecka under normala omständigheter.

Budget/Ekonomi

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten hade för 2020 en utgiftsbudget om 2 259 000 euro samt budgeterade inkomster om 585.000 euro. Laboratoriet hade för 2020 en utgiftsbudget om 868 000 euro samt budgeterade inkomster om 398 000 euro. Utöver det fanns ett investeringsanslag på 93 000 euro gällande en uppdatering av datasystemet på laboratoriet.

I tilläggsbudget 3 i april 2020 fick myndigheten ett inbesparingskrav på 97.000 euro, motsvarande två veckors avlöning. Inbesparingen gjordes uteslutande genom omvandling av semesterpenning till ledighet där i princip samtliga medarbetare bidrog. De angivna utgiftsbudgetarna ovan är angivna efter besparingsavdraget.

Personalresurserna bestod vid miljö- och hälsoskyddsmyndigheten av 24 ordinarie tjänster och tre budgeterade tillfälliga tjänster. De tre tillfälliga tjänsterna innefattade en tillfällig miljöskyddsinspektör, en tillfällig veterinär på 80% gällande VHS-provtagningsprojektet samt en tillfällig veterinärassistent på 70%. En sommarextra inom vattenprovtagning och alkoholtillsyn, en sommarextra inom livsmedelstillsyn samt veterinärvård bistod myndigheten under den intensiva sommarperioden då ordinarie medarbetare hade semester.

Personalresurserna vid laboratoriet bestod av nio ordinarie tjänster, 70 % extra analytikerresurs för implementeringen av ett nytt laboratoriedatasystem samt en sommarextra.

Alla anställningar vid myndigheten var inom ramen för avsatta medel eller möjliga utifrån deltid och partiell vårdledighet.

ÅMHHM:s räkenskapsperiodens resultat år 2020. Budget 84810 miljö- och hälsoskyddsmyndigheten, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2018	Utfall 2018	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020
84810	Resultat	-1 519 000	-1 521 000	-1 559 000	-1 524 000	-1 674 000	-1 730 000
84820	Resultat	-495 000	-462 000	-475 000	-430 000	-470 000	-446 000
Totalt		-2 014 000	-1 983 000	-2 034 000	-1 954 000	-2 144 000	-2 176 000

Budgeten för miljö- och hälsoskyddsmyndigheten överskreds med 56 000 euro (3,4 %). Laboratoriets nådde sin resultatbudget med 24 000 euro (5,5 %) till godo. Den totala budgeten för hela myndigheten överskreds med 32 000 euro (1,5 %).

Inkomster

Inkomsterna för miljö- och hälsoskyddsområdet kom 2020 till ca 49 % från veterinärvården, 23 % från provning och 28 % från tillsyn.

Omläggningen från årsavgifter till tillsynsavgifter utvidgades 2018 till att omfatta hela miljö- och hälsoskyddsområdet. Det nya systemet innebär att verksamhetsutövarna debiteras endast det år då deras verksamhet inspekterats vilket kan innebära exempelvis vart tredje år. Det nya avgiftssystemet innebär avsevärt minskade intäkter för samma mängd utfört arbete. Utöver detta kunde inte all planerad tillsyn utföras enligt plan 2020 på grund av Corona pandemin vilket innebär ytterligare minskade intäkter.

Cirka hälften av laboratoriets inkomster kommer från landskapsregeringens stora vattenövervakningsprogram som baseras på EU:s vattendirektiv och resten huvudsakligen från företag inom olika branscher.

ÅMHHM:s inkomstmål och -utfall 2020. Budget 84810 miljö- och hälsoskyddsområdet, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2018	Utfall 2018	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020
84810	Intäkter	687 000	541 000	616 000	504 000	585 000	499 000
84820	Intäkter	385 000	412 000	382 000	436 000	398 000	387 000
Totalt		1 072 000	953 000	998 000	940 000	983 000	886 000

Miljö- och hälsoskyddsområdet underskred inkomstbudgeten med 15 % eller 86 000 euro år 2020.

Laboratoriets intäktsbudget underskreds med 2,6 % eller 10 500 euro år 2020. Detta måste ses som en mycket modest minskning under ett pandemi år och visar att ÅMHHM Laboratoriets insatser behövs och fortgår även i kristider. Coronapandemin har inneburit att bland annat bassänger stängts och därmed har undersökningarna av vattenkvaliteten avbrutits. Stugägare har på grund av reserestriktionerna inte kontrollerat sina brunnar. Antalet analyser ökade trots detta något 2020 jämfört med tidigare år främst på grund av en ökning av antalet jordprover.

Jämfört med rekordåren 2018 – 2019 då laboratoriet hade många tillfälliga extrauppdrag har inkomsterna 2020 minskat med 6 – 10 % men de ligger fortsättningsvis ca 7 % högre än 2017 och tidigare år.

Utgifter

Kostnaderna har generellt sett hållit nere under året. Inga myndighetsdagar har kunnat genomföras och de flesta personalutbildningar har ställts in. Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten hade under året en längre vakans på en sektionschefstjänst samt en långtidssjukskrivning vilket resulterade i ett överskott gällande personalmedel.

Gällande laboratoriets utgifter var det främst posten köp av tjänster, där utbildning och reparationer och underhåll av analysutrustning, ingår som blev lägre än beräknat 2020.

ÅMHHM:s utgiftsbudget och utfall 2020. Budget 84810 miljö- och hälsoskydds-enheten, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2018	Utfall 2018	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020
84810	Utgifter	-2 206 000	-2 062 000	-2 175 000	-2 028 000	-2 259 000	-2 224 000
84820	Utgifter	-880 000	-874 000	-857 000	-866 000	-868 000	-831 000
Totalt		-3 086 000	-2 936 000	-3 032 000	-2 894 000	-3 127 000	-3 055 000

Miljö- och hälsoskydds-enheten klarade utgiftsbudgeten med 35 000 euro till godo. Laboratoriet klarade sin utgiftsbudget med 37 000 euro till godo.

Statistik över myndighetens ärenden

Nedan ses en sammanställning ur ärendehanteringsdatabasen över ärenden i myndigheten 2013 - 2020. I kolumnen "Öppna ärenden" redovisas hur många ärenden som sammanlagt fortfarande är under handläggning.

Typ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Öppna ärenden 31.12.2020
Miljö tillstånd	20	17	10	14	15	29	15	17	50
Övriga provningar	382	267	309	287	252	311	303	207	51
Tillsyns ärenden	253	173	251	173	181	176*	186	152	101
Registreringar	122	87	114	97	159	188	97	67	3
Kontrollprogram	252	261	216	231	213	211	182	173	160
Klagomåls ärenden	63	81	46	51	71	69	90	92	42

Sammanfattningsvis har myndigheten fått in fler klagomålsärenden och miljötillståndsansökningar än på länge under 2020. Båda dessa kategorier av ärenden är mycket arbetskrävande och kan ta lång tid att handlägga.

Övriga prövningar av vilka borrhingsansökningar, muddringar m.fl. är majoritet har minskat och så har även antalet registrerade tillsynsärenden. Båda sistnämnda tros vara en direkt konsekvens av coronapandemin.

Självfinansieringsgrad

Hela myndigheten

	2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter	1 019 000	927 000	953 000	940 000	886 000
Utgifter	2 741 000	2 648 000	2 936 000	2 894 000	3 055 000
Självfinansiering	37,2 %	35,0 %	32,5 %	32,5 %	29%

Laboratoriet

	2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter	365 000	362 300	369 000	412 000	387 000
Utgifter	905 000	829 000	787 000	874 000	831 000
Självfinansiering	40 %	44 %	47 %	47 %	47 %

Obs! I laboratoriets kostnader ingår Fastighetsverkets internhyra som 2020 var 116 600 euro. Utan internhyran är självförsörjningsgraden 54 %. Internhyran består till största delen av avskrivningar och räntor.

Veterinärvård

	2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter	265 000	230 000	220 000	215 000	243 000
Utgifter	626 000	616 000	539 000	527 000	622 000
Självfinansiering	42 %	37 %	41 %	41 %	39 %

Miljö- och hälsoskyddsenheten

	2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter	656 700	558 000	541 000	504 000	499 000
Utgifter	1 912 000	1 861 000	2 062 000	2 028 000	2 224 000
Självfinansiering	34 %	30 %	26 %	25 %	22 %

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 2020

Bra start på året

Den första januari började den sektionschef som rekryterats till sektion 1 och som tidigare letts av myndighetschefen. I början på mars kom sektionschefen för sektion 2, vilken under frånvaron även den letts av myndighetschefen, tillbaka från tjänstledighet. Ledningsgruppen var därmed komplett och arbetet kunde påbörjas utifrån hur den nya organisationsstrukturen som planerats under hösten 2019 var tänkt.

Inga längre sjukskrivningar fanns vid myndigheten och vi hade två tillfälligt anställda miljöskyddsinspektörer fram till sommaren. Dessa anställningar var möjliga utifrån redan avsatta budgetmedel då flera medarbetare inte jobbar heltid. En medarbetare ingick i sektion 1 och arbetade med täkterna som länge varit en omdebatterad och eftersatt fråga för myndigheten och en medarbetare fanns i sektion 2 och arbetade med livsmedelstillsynen.

Corona

I februari blev det känt att coronaviruset spreds över världen och när WHO klassade det som en pandemi i början av mars så började arbetet på allvar med att begränsa smittan och införa säkerhetsåtgärder. För ÅMHH:s del så innebär det att vi enligt direktiven inom landskapsregeringen införde distansarbete för de som hade möjlighet att utföra arbetsuppgifterna hemifrån. Trots att ingen tidigare arbetat på distans vid myndigheten gick övergången mycket smidigt och de tekniska bitarna med VPN-uppkoppling med mera löstes mycket föredömligt av Åda.

All planerad tillsyn avbröts utifrån riktlinjer från fastlandet som gav direktiv om att endast brådskande och akuta inspektioner fick genomföras. Ganska snabbt innebär detta att vi hamnade efter utifrån planeringen i tillsynsplanen för året. Medarbetarna upplevde trots det under större delen av perioden att de hade gott om arbetsuppgifter och fick möjlighet att jobba undan gamla ärenden och även jobba proaktivt med rutiner m.m. Coronapandemin har inneburit att tillsynen anpassat sitt arbetssätt för att minska smittspridningen. I praktiken har vissa typer av tillsyn som under normala förhållanden skulle ske på plats istället skötts på distans genom granskning av till exempel egenkontroll. Detta är en trend som vi tror fortsätter under 2021 så länge vi har ett förhöjt smittläge på Åland och i våra närregioner

Ledningsgruppen hade under de första mest intensiva veckorna i mars möten på distans dagligen då det uppstod en mängd frågor i samband med situationen som uppstod. Myndighetschefen skickade efter varje möte ut en uppdatering med information om nyheter, beslut, direktiv med mera till hela myndigheten så att alla

hela tiden skulle vara uppdaterade. Då många medarbetare arbetade hemifrån uppmanades även cheferna att säkerställa en tät kontakt med sina medarbetare. När alla hade landat lite mer i den nya situationen och frågeställningarna ebbade ut vartefter rutiner och lathundar tagits fram höll ledningsgruppen möten 3 ggr per vecka, sedan 2 ggr per vecka och under sista veckorna innan sommaren 1 gång per vecka.

Tisdagsmöten med hela personalgruppen som vanligen hålls varannan vecka för miljö- och hälsoskyddssektionen ställdes in och gruppmöten började ske via Teams.

Som ett komplement genomfördes i samarbete med arbetarskydden på myndigheten två enkäter gällande upplevelsen av distansarbete. Resultaten visade att flera upplevde ergonomiska problem vid avsaknad av de vanliga arbetshjälpmöden men var i huvudsak positiva till distansarbete. Flera upplevde att det var lättare att koncentrera sig och arbeta med sitt när man utgick hemifrån även om många också saknade att lätt kunna bolla svåra frågor med kollegor.

I den andra enkäten framkom missnöje med att fokus legat för mycket på de medarbetare som varit tvungna att arbeta på distans och inte på de som har arbetsuppgifter som kräver fysisk närvaro på kontoret. Detta var en korrekt iakttagelse och arbetarskydd och ledning arbetade därmed fram ännu en enkät som enbart riktade sig till de som i huvudsak befunnit sig på arbetsplatsen (inklusive laboratoriet) under perioden. Man lyfte att man i vissa fall upplevde att det tagit för lång tid att få vissa säkerhetsåtgärder på plats men att de nu upplevdes som tillräckliga. Det framkom även att ungefär 50% av dessa medarbetare ansåg sig ha arbetsuppgifter som de kan utföra på distans vid behov.

I slutet av april började vi lätta på restriktionerna kring att företa inspektioner och i början av maj blev det tillåtet att utföra tillsyn som vanligt men utifrån uppsatta riktlinjer för att minimera smittspridning. Till exempel började vi att föränmäla alla inspektioner för att förbereda verksamhetsutövaren på att vi kom och att alla skulle vara symptomfria vid besök med mera. Inga inspektioner fick dock utföras inom äldreomsorgen och endast mycket restriktivt inom barnomsorg.

I maj valde den nyutträdde sektionschefen för sektion 1 att officiellt avsluta sin tjänst och myndighetschefen gick därmed återigen in som chef för sektion 1.

Vid samma tidpunkt i början på maj lättades även rekommendationen om distansarbete vid myndigheten och ungefär hälften av medarbetarna valde att gå tillbaka och jobba huvudsakligen eller delvis från kontoret. Att träffas fysiskt för veckomöten och dylikt återupptogs i mindre grupper. Under sommaren med få personer i bemanningen var utgångsläget att man utgår ifrån kontoret om man inte uppvisar symptom eller befinner sig i riskgrupp men baserade sig på frivillighet.

Från den 1 augusti tog regeringen beslut om återgång till normala omständigheter och att återta rekommendationen om distansarbete.

Tillsynsarbetet med mestadels fysiska inspektioner tog fart under hösten då man ville passa på att hinna med så mycket som möjligt medan smittläget var lugnt. I mitten av oktober ökade smittspridningen igen och en rekommendation om återgång till distansarbete utfärdades av landskapsregeringen. Myndigheten valde att hålla igång verksamheten och fortsätta utföra inspektioner men införskaffade bland annat visir till samtliga veterinärer och inspektörer inom tillsynen samt laboratoriepersonalen.

Vi har ställts inför många utmaningar under året som omställningen till distansarbete, avsaknaden av personliga möten och möjligheten att lätt bolla frågor med kollegor vilket påverkat smidigheten i arbetet i negativ riktning. Nya råd och rekommendationer utifrån det aktuella smittläget i olika perioder och med snabba svängningar. Samtidigt har vi långsamt men säkert blivit bättre på att hantera detta nya normalläge och kommer att gå stärkta ur pandemin med de lärdomar vi bär med oss.

Hälsa och välmående

En medarbetarundersökning tillsammans med företaget Kiva Q genomfördes under september. Välbefinnandet hade ökat under 2020 jämfört med samma enkät 2019 och resultatet visar att medarbetarna generellt är nöjda med sin arbetsplats, sina kollegor och ledningen.

Ingen gemensam myndighetsdag för hela myndigheten genomfördes under året. Detta som ett led i att minska sociala kontakter i större grupper och förhindra eventuell smittspridning. Istället fick vardera arbetsgrupp på miljö- och hälsoskyddsmyndigheten under hösten möjlighet att besöka en åländsk konferensanläggning för att arbeta med verksamhetsplanering för 2021.

Kommunikation

Arbetsgruppen gällande social media fortsatte sitt arbete under hösten för att utreda möjligheten till att starta en Facebook sida för miljö- och hälsoskyddsmyndigheten. ÅMHH veterinärerna startade sin Facebook sida under våren 2020 och fick snabbt 602 följare. Detta som ett led i att arbeta mer proaktivt med information och synliggörande av ÅMHH:s arbete för allmänheten. Det är även en kanal som snabbt når ut med information till många medborgare i jämförelse med hemsidan där personerna själva aktivt måste besöka sidan.

Under hela 2019 arbetade en arbetsgrupp med en medarbetare i spetsen som projektledare med framtagandet av myndighetens nya moderna och kundvänliga webbplats. Webbplatsen lanserades i februari 2020 då allt arbete inte hanns med under 2019.

Myndighetens grafiska profil var föråldrad och i samband med framtagandet av den nya webbplatsen uppdagades behov att uppdatera den. Arbetet blev klart på sensvåren och resulterade i en rad förändringar. Bland annat byttes färgerna ut i myndighetens logotyp.

Beredskap

Den planerade beredskapsövningen från jord till bord i mars ställdes in på grund av Corona.

En beredskapsövning hölls på distans under hösten. Det var fråga om en uppstartsövning vars syfte var att testa hur epidemiberedskapen fungerar och att ge deltagarna i epidemigruppen möjlighet att öva larm och uppstart av sina organisationer vid ett utbrott av till exempel en misstänkt matförgiftning. Epidemigruppen består av medlemmar från ÅMHH, ÅHS och Landskapsregeringen. Övningen upplevdes som mycket givande av alla medverkande. Man konstaterade att gruppen gjort betydande framsteg men också att det finns viktiga utvecklingsområden.

Ny styrelse

Den 1 januari 2020 trädde den reviderade ÅMHH-lagen i kraft där flertalet uppgifter som tidigare legat på landskapsregeringen överfördes till styrelsen. Förändringarna stärkte styrelsen mandat och ansvar för ledningen och styrningen av myndigheten. Verksamhetsplanen, verksamhetsberättelse och arbetsordning antas direkt av styrelsen istället för att gå vidare till landskapsregeringen för fastställande. Gällande budgetbehandling och rekrytering gjordes inga förändringar i styrelsens mandat.

Tillsättningen av en ny styrelse efter regeringsskiftet drog ut på tiden och först i juni fick ÅMHH en ny styrelse och i mitten på augusti hölls ett första möte med samtliga styrelsemedlemmar. Syftet med mötet var att ge information om myndighetens verksamhet och uppdrag. Nästkommande möte veckan därefter i augusti handlade om att anta budgetförslaget för 2021.

Styrelsen antog inte myndighetens budgetförslag och strök äskande om en tillfällig smådjursveterinär, en tillfällig inspektör på 5 månader för sommaren 2021 samt drog ner den långvarigt tillfälliga miljöskyddsinspektörstjänst, som funnits vid myndigheten i fem år, till 6 månader 2021. Man omfattande inte heller anhållan om att inrätta den tillfälliga tjänsten som miljöskyddsinspektör med IT-

ansvar som en ordinarie tjänst eller att omvandla tjänsten som kanslist till ansvarig receptionist.

Styrelsen godkände en tillfällig veterinärtjänst för det tillfälliga provtagningsprojektet 2020-2021 gällande bekämpningen av virussjukdomen VHS. Även en tillfällig tjänst som inspektör inom livsmedelstillsynen på 3 månader under sommaren godkändes.

Som ett led i att uppfylla regeringsprogrammets skrivning att myndigheten ska göras föremål för en genomgripande utvärdering fogade styrelsen till ett förslag om ett anslag om 100 000 euro för inköp av konsulttjänster till myndighetens budgetförslag. Anslaget drogs sedan ner till 50 000 euro i regeringens budgetbehandling.

Styrelsen fattade även beslut om att införa en ny rekryteringspolicy gällande tjänster till ledningsgruppen som bland annat innebär att en medlem från styrelsen ska delta i intervjuerna samt att två kandidater ska läggas fram till styrelsen istället för en. En ny ordinarie sektionschef utsågs även av styrelsen i slutet på året till sektion 1 efter en utdragen rekryteringsprocess.

Styrelsen initierade även en genomlysning gällande de avgifter myndigheten har möjlighet att ta ut gällande den veterinära verksamheten på smådjurskliniken Zodiaken. Detta resulterade i en rekommendation till myndigheten att fortsätta använda möjligheten till höjning med 25 % som finns i den kommunala veterinärtaxan som styr dessa avgifter.

Jämställdhets- och likabehandlingsplan

Det har inte tidigare funnits en jämställdhetsplan vid myndigheten vilket är lagstadgat för alla myndigheter med över 30 anställda. Hösten 2020 inleddes arbetet med framtagande av en jämställdhets- och likabehandlingsplan. Planen färdigställdes och antogs av myndighetschefen i december.

Arkivplan

Under hösten togs även steg för att komma vidare med myndighetens arkivplan som varit på gång länge. Under arbetet framkom att det även behöver utarbetas en ny diarieplan och båda projekten fortgår under våren 2021.

Byte av telefonväxel

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten övergick i slutet av året till det nya växelsystemet Soluno som den veterinära verksamheten redan på våren övergått till. I och med bytet försvann de stationära telefonerna och all telekommunikation sker nu via mobila enheter eller genom datorn. Bytet var nödvändigt då det saknades reservdelar till växeln som blivit för gammal.

Ny serverstruktur

En arbetsgrupp med representanter från samtliga grupper vid miljö- och hälsoskyddsmyndigheten arbetade tillsammans med myndighetschefen fram en ny serverstruktur på den gemensamma servern under våren. För att underlätta övergången skapades en helt ny server AMHM(X) där ett nytt mappsystem byggdes upp. Syftet med arbetet har varit att skapa tydliga strukturer och en logik gällande var olika dokument finns samt få en naturlig rensning av inaktuellt material. Mappstrukturen är en viktig del i att skapa ett verksamhetssystem för myndigheten där varje verksamhetsområde har en egen mapp med aktuell information, rutinbeskrivningar mm. Under hösten arbetade samtliga grupper med överföring och uppbyggnad av sina respektive gruppmappar och införandet trädde i kraft till årsskiftet.

Uppföljning av mål 2020

Utöver de specifika målsättningarna inom sektionerna hade myndigheten ett antal övergripande målsättningar för 2020.

- *Kartlägga och dokumentera förvaltningsprocesser och andra rutiner i ett verksamhetssystem.*

En arbetsgrupp tillsattes i början på året där även hela ledningsgruppen finns representerad. Gruppen har träffats kontinuerligt under året med ca en månads mellanrum. Man har bland annat undersökt olika alternativ av mjukvara för ändamålet, utfört en undersökning bland medarbetare vid miljö- och hälsoskyddsmyndigheten gällande vilka typer av ärenden man har behov av att få kartlagda först och påbörjat en dokumentförteckning. Arbetet kommer att fortsätta under 2021. Då sektionscheferna i vardera sektionen ansvarar för det här arbetet har sektionschefsvakansen sedan maj inom sektion 1 inneburit en fördröjning. Prognosen är att grunden för arbetet är färdig inom ca två år och att det därefter endast är löpande uppdateringar.

- *Påbörja ett utvecklingsarbete av myndighetens ärendehantering utgående från i specialrevisionen framkomna aspekter och införa tydliga rutiner för ärendehantering- och uppföljning.*

Det här hänger till viss del samman med föregående målsättning gällande dokumentation av rutiner och processer. Det handlar även om möjligheten till att själv ansvara för att följa upp sina ärenden och där har varje medarbetare vid miljö- och hälsoskyddsmyndigheten varje månad fått en lista med sina aktuella ärenden för att få en överblick. Det har även tagits steg framåt gällande

individuella avstämningar med sin närmaste chef. Detta skiljer sig dock åt mellan sektionerna på grund av olika orsaker men har fortsatt fokus framöver.

- *Få en ökad tydlighet gällande vad ÅMHHM ska utföra enligt lag inom vissa verksamhetsområden och lägga upp strategier för det arbetet.*

Det har tagits kliv framåt inom området men det finns fortfarande mer att göra. Bland annat har vi genom samverkansmöten med social- och miljöavdelningen kommit vidare gällande ansvarsfördelning och uppdrag utifrån den nya avfallslagen samt vid tillsyn av täkter.

Myndigheten har efter en förfrågan fått godkänt av Livsmedelsverket att endast utfärda 30-dagars förlängning av ShipSan certifikat.

Myndigheten har utifrån den externa utredning som upphandlades vintern 2019 som påvisade den bristande lagstiftningen inom veterinärvården på Åland haft samarbetsmöten med ansvariga på landskapsregeringen. Vi arbetar vidare med frågan under 2021.

Ett antal skrivelser gällande oklarheter inom lagstiftning för täkter har arbetats fram under året och kommer att skickas till landskapsregeringen.

Även en skrivelse gällande bullerlagstiftning planeras.

- *Implementera den nya organisationsstrukturen och tydliggöra ansvar och roller. Sektionscheferna skolas in i verksamheten.*

I samband med att sektionschefen för sektion 1 som innehöll miljö och social- och hälsovård slutade under våren togs beslut om att lyfta ut de två medarbetare som arbetar med social- och hälsovårdsfrågorna och skapa en ytterligare sektion. Därmed förändrades den nya organisationsstrukturen ytterligare men förändringen upplevdes som positiv av samtliga berörda.

Den sektionschef som varit tjänstledig från sektion 2 under sex månader valde att komma tillbaka till sin tjänst vid myndigheten och var på plats igen i början på mars. Detta var mycket positivt för myndigheten då ingen ersättare kunnat rekryteras under frånvaron trots flera försök och hjälp av rekryteringsfirma. Kompetensen är specifik och tjänsten mycket mångfacetterad.

- *Regelbunden uppföljning och stöttning både på individnivå och i grupp.*

Alla grupper i sektion 1 -3 har haft regelbundna möten varje vecka eller varannan vecka tillsammans med sin närmaste chef där verksamheten följs upp och aktuella frågor hanterats.

Alla medarbetare i sektion 2, 3 och 4 har haft medarbetarsamtal med sin närmaste chef vilket varit mycket givande då det för sektion 1 och 2 var många år sedan sist. Sektion 1 inväntar den ordinarie sektionschefen som kommer att inleda med att ha medarbetarsamtal med samtliga.

Utöver det har sektionscheferna, laboratoriechef och myndighetschefen haft individuella avstämningar med sina närmaste medarbetare i olika omfattning under hela året och detta förväntas öka under 2021.

- *Introducera den nya styrelsen i ÅMHHM:s verksamhet på ett sätt som leder till ett effektivt och underbyggt beslutsfattande.*

Myndigheten tog fram ett gemensamt presentationsmaterial av samtliga verksamhetsområden som delgavs styrelsen genom ett fysiskt informationsmöte i augusti. Laboratoriet besöktes skilt av i princip samtliga styrelsemedlemmar. Styrelsen har även fått ta del av ett introduktionspaket med samtliga myndighetens styrdokument och planer.

Under hösten har även medarbetare både från den veterinära verksamheten samt från miljögruppen besökt varsitt styrelsemöte för att svara på frågor och berätta mer ingående om uppdraget.

- *En utvecklingsplan för den veterinära verksamheten inom myndigheten planeras.*

En intern utredning gällande smådjurskliniken Zoodiaken gjordes under försommaren och sommaren. Myndighetschefen tog därefter beslut om att en avveckling av smådjursmottagningen inte var ett alternativ då det skulle få negativa konsekvenser för ålänningarnas tillgång till veterinärvård för smådjur, den kliniska kompetensen gällande jouren skulle bli lidande och intäkterna till myndigheten skulle minska samtidigt som samma kostnader för lokal, utrustning och material skulle finnas kvar i och med jourverksamheten.

Det framkom även att vi under 2020 hade ett ökat inflöde av akut sjuka smådjur även dagtid vilket föranledde att ett äskande gjordes om en tillfällig smådjursveterinär. Trots att äskanden avslogs i styrelsebehandlingen behövde

myndigheten hitta sätt att möta upp behoven och även arbeta på ett sätt som i högre utsträckning bidrog till den beredskap man behöver ha som jourveterinär. Ett nytt system för arbetet på Zoodiaken lades därför upp och togs i bruk under hösten. Hittills är utvärderingen positiv av arbetssättet men det finns en oro för hur det kommer att påverka de andra arbetsuppgifterna.

- *Medarbetarnas välmående har hög prioritet inom myndigheten.*

Det har varit ett speciellt år och svårare än någonsin att hålla sig uppdaterad om måendet hos den enskilde medarbetaren i och med distansarbete. Detta har myndigheten försökt att hitta sätt för genom bland annat tre enkäter kopplade till distansarbete/Coronapandemin under våren samt den vanliga medarbetarundersökningen om välbefinnande under hösten.

Generellt har inga större problem uppdragats gällande välmående varken på det psykosociala och fysiska planet. En del har upplevt ergonomiska problem i och med distansarbete och detta har löst genom möjlighet till att ta hem arbetshjälpmedel, ergonomiska hembesök, enskilda överenskommelser mm.

En person vid myndigheten blev sjukskriven i samband med coronapandemin. I övrigt har myndigheten haft en långvarig sjukskrivning och ett fåtal korta.

Arbetskyddskommissionen har träffats regelbundet under året och haft en god dialog om nuläge och förbättringsmöjligheter.

- *Kortare handläggningstider och utökad service till kunderna.*

Detta skiljer sig åt väldigt mycket beroende på verksamhetsområde men det är ett generellt mål att hålla nere handläggningstiderna. På grund av resursbrist är handläggningstiderna fortsatt långa gällande framförallt utfärdande av miljötillstånd.

Det inkommer mycket få klagomål till myndigheten från kunder och verksamhetsutövare. Den nya hemsidan har även gett utökade möjligheter till att hitta information och att sköta sina ärenden digitalt eller via e-tjänster. Vi har en hög tillgänglighet och svarar alltid på frågor och återkommer i god tid.

För att ytterligare undersöka kundnöjdheten togs det under hösten fram en kundenkät som lades upp på vår hemsida och informerades om i samband med årsfaktureringsen i december. Kundenkäten kommer att vara aktuell under ca sex månader för att inhämta så många svar som möjligt.

Miljö – tillsyn och prövning

Bakgrund

Målsättningar för 2020 var följande:

- 100 % av den planerade tillsynen utförs
- Tillsyn av täkterna utförd. Prövningen av täkterna påbörjad.
- Miljögranskningsärenden avgörs inom 6 veckor.
- Tio miljötillståndsärenden avgörs per handläggare och år.

Förutsättningarna för att kunna uppfylla de uppsatta målen för 2020 under coronapandemin har för miljösektionen liksom för övriga myndigheten varit utmanande och miljösektionen har även påverkats av att sektionschefstjänsten endast varit tillsatt en del av året. Mot den bakgrunden har tillsynen lyckats väl med sina mål medan prövningssidan har haft svårt leva upp till förväntningarna.

Sammanfattning tillsyn

Miljösektionen har till stora delar uppfyllt tillsynsmålet för 2020. Under året utförde miljösektionen 190 inspektioner av 202 planerade. Till dessa inspektioner räknas 53 inspektioner av totalt 64 planerade inom delområdet vatten som egentligen hör till hälsoskyddsområdet. Orsaken till att all planerad tillsyn inte hunnits med kan härledas till sjukskrivningar och uppskjutna inspektioner på grund av coronapandemin.

Sammanlagt inkom 20 klagomålsärenden på miljö och 2 på vattenområdet till miljösektionen under 2020. Störst andel klagomål inkom på muddringsområdet, vilket är ovanligt. Utöver nya inkomna klagomål, har pågående avfallsklagomål rörande dumpning av tjärasfalt tagit mycket tid i anspråk.

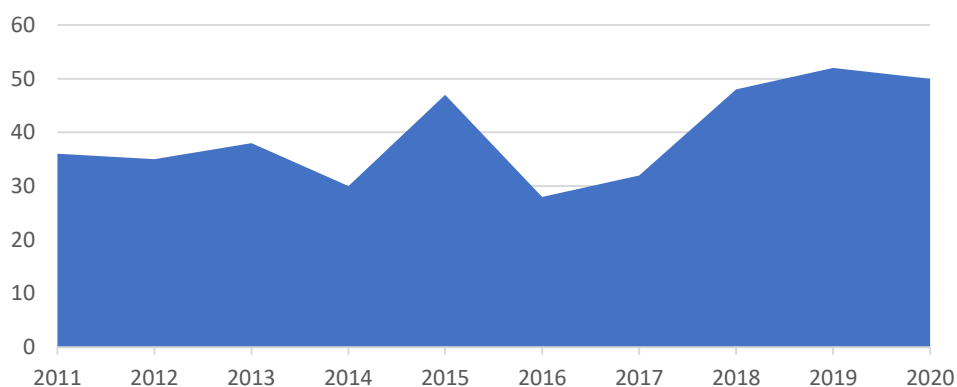
Miljöskyddsinspektörerna som ansvarar för tillsynsområdena täkter samt asfaltslagring och avfall har gjort två gemensamma inspektioner på två stora täkter. Asfalten var i fokus men täkttillsynen kunde också se över kemikalielagring och -användning samt få en övergripande uppfattning om de två täktverksamheterna.

Dessutom gjordes två gemensamma inspektioner på grund av klagomål gällande avfallsdumpning i en annan av de större täkterna. En gemensam inspektion på en ny täkt gjordes av täkttillsynen och täktprövningen inför ett nytt miljögranskningsbeslut. Täkttillsynen har även gjort två besök hos en mindre sand- och grustäkt som skulle ha avslutats. Naturvårdsintendenten från miljöbyrån deltog vid det andra besöket. Täkttillsynen och naturvårdsintendenten gjorde också en gemensam inspektion på en mindre bergtäkt som skulle ha avslutats.

Sammanfattning prövning

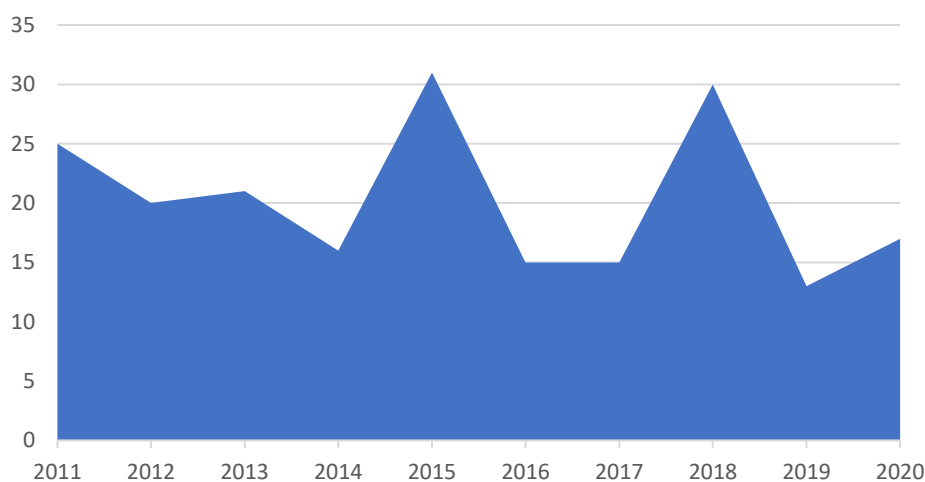
Vid årets slut hade myndigheten 50 öppna miljötillståndsärenden vilket är något lägre än förra året men ändå ett högt antal i förhållande till tidigare år.

Öppna miljötillståndsärenden

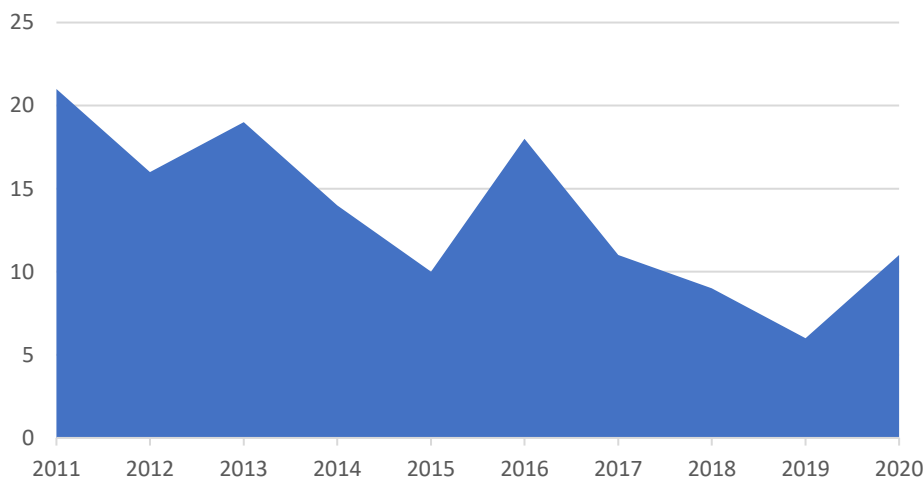
Under 2020 inkom 17 ansökningar gällande miljötillstånd till myndigheten varav 6 utgjorde ansökningar nya tillstånd, 2 ansökte om förnyanden av tillstånd och 9 ansökningar rörde revideringar av tillståndsvillkor.

Ansökningar gällande miljötillstånd

Sammanlagt har 11 miljötillståndsärenden avgjorts under 2020.

Avgjorda miljötillståndsärenden

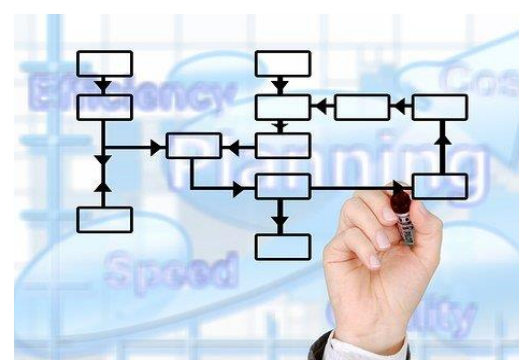
Myndigheten kan konstatera att målsättningen 10 miljötillstånd per handläggare och år inte har uppnåtts. Miljöhandläggarna har däremot sällan möjlighet att ägna all sin tid till tillståndshandläggning utan har påförts andra arbetsuppgifter genom åren vilket gör det svårt att sätta en siffra på hur många renodlade tillståndshandläggare myndigheten faktiskt har.

Det nya MKB förfarandet är ett exempel på nya arbetsuppgifter som under 2020 resulterade i ett bortfall på 0,25 tjänster (tre månader) från tillståndshandläggningen. Den omfattande klagomålshanteringen är ett annat exempel.

Totalt har myndigheten tagit 141 miljögranskningsbeslut under året. Endast 70 % av dessa ärenden har avgjorts inom myndighetens målsatta handläggningstid på sex veckor. Antalet miljögranskningsbeslut är ungefär 20% färre än förra året och betydligt lägre än normalt, men på grund av att borningsbesluten är så pass dominerande i statistiken så döljer den andra trender, till exempel har antalet muddringsbeslut ökat med 50 % under 2020 jämfört med 2019.

Från början av året fram till juni kunde myndigheten anställa en tillfällig resurs på täktområdet och under den tiden gjordes betydande framsteg men sedan dess har täktärendena på grund av personal och kompetensbrist på området till stora delar stått stilla.

Social- och hälsovård

Bakgrund

ÅMHH är tillsynsmyndighet för offentlig socialvård inklusive barnomsorg, inom landskapets lagstiftningsbehörighet. ÅMHH är även tillstånds-, och tillsynsmyndighet för privat socialservice samt tillsynsmyndighet för offentlig hälso- och sjukvård på Åland, exklusive yrkesutövning. Två inspektörer arbetar med tillsyn inom socialvård och hälso- och sjukvård.

Tillsynen under år 2020 har förverkligats i stort enligt målsättningen i verksamhets- och resultatplanen. Arbetet med skapandet av dokumenterade rutiner har inletts, men inte förverkligats i optimal utsträckning. Allt sedan utbrottet av Covid-19 pandemin har inspektörerna inom social- och hälsovård arbetat på distans enligt rekommendation. Digitala gruppmöten har regelbundet genomförts varannan vecka under perioden. Inspektörerna har i enlighet med rekommendationerna för Covid-19 avstått från fysiska inspektioner på enheter för vård, omsorg och social verksamhet. Inspektörerna har genom skriftligt hörande inhämtat fakta i klagomålen och nödvändiga kompletteringar av fakta har skett via brev, elektronisk post och telefonsamtal.

År 2020 präglades av förberedelser kring nya tillsynsuppgifter som föranleddes av nya socialvårdslagar som trädde i kraft den 1 januari 2021 samt Kommunernas socialtjänst (KST) som inledde sitt arbete vid samma tidpunkt. Under året och speciellt under Covid-19 har ett färre antal klagomål noterats inom hela social- och hälsovårdsområdet jämfört med tidigare år.

Sammanfattning Socialvård

Fyra klagomål mot kommunal äldreomsorg har inkommit under året. Missnöjet mot äldreomsorgen riktas främst mot upplevelser om otillräcklig vård på grund av personalbrist i kombination med att delar av personalen inte har tillräcklig eller inadekvat skolning för att kunna tillgodose vård på ett individuellt sätt. I klagomål mot äldreomsorgen är det främst klientens anhörig som är klaganden.

Covid-19 har medfört restriktioner som berör anhörigbesöken på äldreboenden. Detta kan ha medfört att anhöriga inte i lika stor utsträckning som förr har haft insyn i klientens vardag och således har saknat incitament för att framföra klagomål mot eventuella brister i vård och omsorg. Ett par klagomålsärenden inom äldreomsorgen berörde frågor om delad behörighet mellan landskapet och staten, varför regelbunden dialog har funnits mellan ÅMHH och Statens ämbetsverk på Åland.

Klagomålsärenden om begränsningar i den personliga friheten förorsakade av covid-19 har föranlett diskussioner om hur klientens rättigheter enligt klientlagen skall beaktas för att tillfredsställa dels klientens intressen dels uppfylla lagenlig följsamhet av Covid-19 rekommendationerna och den nationella smittskyddslagen.

Lagstadgad tillsyn har utförts genom årlig granskning av verksamhetsberättelser för dygnet runt öppna privata socialserviceproducenter. Därtill har handläggning utförts av ansökan om verksamhetstillstånd för en dygnet runt öppen privat socialserviceproducent. Handläggningstider inom barnskyddet har granskats, vilket föranledde beslut med uppmärksamgöranden i sju fall. Vidare har handläggningstider granskats gällande behandling av utkomststöd, vilket resulterade i ett uppmärksamgörande.

Ett gemensamt tillsynsprojekt har genomförts med Statens ämbetsverk på Åland kring granskning av självbestämmanderätten inom specialomsorgen enligt behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket. Granskningen föranledde inga direkta tillsynsåtgärder.

ÅMHHM har under året initierat tre tillsynsprojekt gällande barnskydd, barnomsorg och allmän förvaltning utgående från uppgifter i media om påstådda missförhållanden eller på basis av information av Ålands klientombudsman. Detta utmynnade i två olika uppmärksamgöranden.

Gällande klagomålsbehandling inom socialvården under året kan därtill konstateras att två klagomål inom barnskyddet har avgjorts med beslut om uppmärksamgörande i båda fallen. Ett klagomål gällande handikappservice respektive utkomststöd har avgjorts med beslut om uppmärksamgörande. Avslutningsvis kan konstateras att ett beslut gällande ordnande av boende har avgjorts under året och resulterade i beslut om anmärkning.

Därtill avgav tillsynsmyndigheten utlåtande på begäran till Riksdagens justitieombudsman (JO) med anledning av tidigare klagomålsärende till JO inom barnskyddet.

Sammanfattning Hälso- och sjukvård

Tre klagomål inkom mot Ålands hälso- och sjukvård under år 2020. Klagomålen berörde främst kommunikation. Klaganden har inte förstått information om vårdalternativ och behandlingar eller upplevt att informationen om vårdalternativ eller behandlingar varit otillräcklig. I besluten har myndigheten uppmärksamgjort ÅHS på att patienten har rätt till information och att vårdgivaren ska försäkra sig om att patienten har förstått informationen och upplever den tillräcklig.

Livsmedel, hälsoskydd, alkohol och tobak

Livsmedel

Året 2020 har varit speciellt för livsmedelskontrollen då covid-19 epidemin har påverkat många verksamheter. Industriell tillverkning och butiksförsäljning har gått för fullt medan vissa serveringar har minskat sin verksamhet markant. Då det är viktigt att sjukvården inte belastas av arbete orsakade av felaktig hantering av livsmedel har tillsynen fortsatt, med avvägning mellan risk och nytta. Rutiner har ändrats så att tillsynen under året har varit föränmäld och att andningsskydd har använts under inspektionerna.

Myndigheten har även bistått i arbetet mot Covid-19. Ett projekt utfördes i form av extra tillsyn av renheten på ett 20-tal serveringar, bland annat genom kontroll med ATP mätare. Information om covid-19 reglerna har även getts på plats till verksamhetsutövare samt felaktigheter påpekats. Myndigheten har även fortlöpande informerat Landskapet om efterlevnaden av gällande covid-19 regler.

Bakgrund

Åland har fler livsmedelsföretagare per invånare än de flesta andra platser. Det beror dels på turismnäringen, dels på god tillgång av livsmedel från jord och vattenbruk. I dag finns 478 aktiva livsmedelsobjekt som har gjort anmälan enligt livsmedelslagen och 20 godkända anläggningar.

Till de anmälda hör bland annat:

- offentlig livsmedelsverksamhet som skolbespisning, daghem, äldreboenden, centralkök.
- näringsidkare som bedriver servering i anslutning till hotell, restauranger, butiker, bagerier, caféer.
- industriella tillverkare av livsmedel varav en del har försäljning utanför Åland (ej tillverkning av animaliska livsmedel).

Till de anmälda livsmedelsobjekten hör även tillverkare av produkter som kommer i kontakt med livsmedel, importörer, lager och livsmedelstransporter. Marknadsförsäljare, primärproducenter och under året avslutade verksamheter är inte räknade i ovanstående siffra.

Anläggningar som producerar animaliska livsmedel kräver godkännande. Till dessa hör alla kött-, fisk- och mjölk-anläggningar t.ex. slakterier och mejerier.

Sammanfattning tillsyn

Under 2020 planerades 241 inspektioner på anmälda livsmedelsobjekt enligt tillsynsplanen varav 120 utfördes. För godkända anläggningar planerades 81 inspektioner under året varav 18 utfördes.

Under året inkom 54 nya anmälningar om livsmedelsverksamhet. Ingen ansökan om godkännande inkom under året. Inspektion av nystartade verksamheter har prioriterats. Av de nyanmälda objekten hade sju objekt det egna hemmet som lokal. Enligt nya anvisningar är det nu möjligt med tillsyn i hemmet efter att anmälan har gjorts. Ännu har inte någon sådan tillsyn skett. I regel inspekteras nyanmälda verksamheter inom tre månader. I vissa fall sker även syn på plats under byggnation innan uppstart.

Måluppfyllnaden för året uppgår till 50% av de planlagda inspektionerna. En orsak till att all planerad tillsyn inte hade utförts beror på covid-19 epidemin. Dels har vissa verksamheter inom till exempel åldringsvården inte haft tillsynsbesök på grund av risken för smittspridning, dels har många serveringar varit nedstängda under delar av året. Personal i livsmedelskontrollen har även varit sjukskriven en stor del av året. Myndigheten har under kortare tid än 6 månader anställt inspektör för livsmedelskontroll, en anställning under våren och en anställning under sommaren.

Alkohol

År 2020 var ett år som i och med de rådande begränsningarna påverkade restaurangernas verksamhet i stor utsträckning. Nattklubbarna har haft stängt största delen av 2020 och många andra restaurangverksamheter har haft begränsningar i sina öppettider varför denna typ av tillsyn inte utförts. Totalt har 37 inspektioner gjorts.

Den 1 juni 2020 ändrades med kort varsel den åländska alkohollagen, vilket utmanade myndigheten i och med den korta ledtiden. Möjlighet att ansöka om förlängd serveringstid även utomhus utnyttjades av tre serveringsställen som även har förlängd serveringstid inomhus.

Landskapsregeringen har under året arbetat med en i sin helhet förnyad åländsk alkohollagstiftning och ÅMHHM har utifrån tidigare PM och information från rikssidan försökt få grepp om hur den nya lagstiftningen är tänkt att fungera i praktiken.

Tobak

Tobakslagen på Åland har ändrats och den nya lagen trädde i kraft 1.12.2020. Detta medför en hel del ändringar och arbete 2021, bland annat i form av tillsyn enligt nya rutiner.

EU:s spårbarhetskrav trädde i kraft 20.5.2020 och det är ännu oklart hur systemet ska fungera i alla led och övervakas i praktiken. Distributörer måste ha egna ID-koder för att kunna sälja tobaksprodukter. Det har varit en hel del förfrågningar om det under året. Dessa koder ges av en extern part.

Sammanfattning tillsyn

Fältarna och gymnasiestuderande har haft ett provköpsprojekt i samarbete med ÅMHHM. Projektet visade att kontrollen av försäljning till minderåriga inte fungerade tillfredsställande av tobaksdistributörer. Ett provköpsprojekt som ska utföras i ÅMHHM:s regi planeras under år 2021. Projektet utförs enligt samma modell som tidigare projekt men kommer att omfatta fler försäljningsställen. Landskapsregeringen beslöt att årsavgiften för tobaktillsynen kommer att vara 500 € år 2021.

Sammanfattning prövning

Information om den nya tobakslagen kommer att ges under året. Kraven enligt det nya spårbarhetssystemet samt årsavgiften kan antas medföra att många tobaksförsäljare slutar sälja tobak.

Hälsoskydd

Hälsoskyddsverksamheten gällande offentliga lokaler innehåller verksamheter såsom skolor, daghem, effektiverade servicelokaler, behandlingslokaler med hög risk och idrottsanläggningar. Faktorer inom hygien och inomhusluft ses över enligt hälsoskyddslagen.

Inom konsument säkerhetslagen görs inte någon aktiv tillsyn. Vid olyckshändelser utreds orsaken och rutinerna ses över, till exempel att säkerhetsdokument finns tillgängliga.

Hälsoskyddslagen reglerar även tillsyn gällande hushållsvattenverk, simbassänger, badstränder med flera.

Sammanfattning offentliga lokaler

Inom hälsoskyddsområdet har de flesta planerade inspektioner genomförts 2020. Detta var det första året då objektspecifik riskbaserad tillsyn genomfördes. Det betyder att varje objekt för sig utvärderas enligt risk.

I dagsläget har till exempel alla daghem, grundskolor, effektiviserade serviceboenden och behandlingslokaler med hög risk inspekterats vart tredje år. I fortsättningen kommer dessa lokaler inspekteras vart femte år om det inte har varit behov av extra tillsyn på grund av noterade brister i verksamheten. Sådana brister ska inte ha konstaterats vid de två senaste inspektionerna. Om verksamhetslokalen har haft större renovering, problem med inomhusluften, verksamheten eller verksamhetsinnehavaren är ny blir utgångsläget noll, det vill säga två första inspektioner genomförs enligt ordinarie tillsynsplan.

Det nya inspektionsförfarandet med objektspecifik riskbaserad tillsyn har fungerat bra och har tagits emot positivt av verksamhetsutövarna. Det är endast inom hälsoskydd gällande offentliga lokaler som det nya inspektionsförfarandet har tagits i bruk inom myndigheten ännu.

Inspektionsobjekten bestod av nio daghem och tio idrottsanläggningar. I samband med dessa inspektioner har samma inspektör gjort livsmedelsinspektioner och även genomfört vissa andra livsmedelsinspektioner.

Nio anmälningar har tagits emot inom området hälsoskydd (offentliga lokaler). Tre klagomålsärenden behandlades 2020, varav två gäller konsumentssäkerhet och en inomhusluft.

Ansvarig miljö- och hälsoskyddsinspektör har deltagit i nationella hälsoskydds dagar via teams. Inspektören har även deltagit i flera inomhusluftgrupper, till exempel i kommunerna då specifika mer omfattande ärenden med inomhusproblem har behandlats.

Veterinärverksamhet

Bakgrund

Myndigheten upprätthåller 24-timmars-veterinärjour för alla tamdjur i landskapet Åland. Veterinärerna vidareutbildar sig vid möjlighet för att upprätthålla kompetensen för jouten. Dagtid bedrivs veterinärsjukvård på fält samt smådjursjukvård på klinik i ganska liten omfattning.

I fältverksamheten ingår även en betydande del förebyggande hälsovård hos nötkreatur på besättningsnivå.

Myndigheten bedriver klagomåls- och urvalsbaserad djurskyddstillsyn och tillsyn samt provtagningar i samband med EU:s stödövervakning. Varje veterinär på myndigheten kan ta emot en akut djurskyddsanmälan och bedöma allvarlighetsgraden.

Besiktning av djur före och efter slakt samt provtagning och administration kopplat till detta utförs av myndigheten. Tillsyn på livsmedelsindustrier, till exempel godkända anläggningar som slaktar djur eller förädlar kött/fisk har bedrivits i den omfattning som varit möjlig med befintliga resurser.

Myndigheten utför de uppgifter som enligt rikslagstiftningen om bekämpande av smittsamma djursjukdomar ligger på kommunal nivå.

Myndigheten utför inspektioner och salmonellakontroller hos alla stora äggproducenter. De små producenterna har införts i ÅMHM:s register och inspektioner av dessa har påbörjats.

TSE-provtagning (allvarlig sjukdom hos idisslare) utförs i den utsträckning som krävs.

Myndighetens veterinärer utför fiskhälsotillsynen, dvs. inspektioner och provtagningar enligt tillsynsplanen.

Djurskyddstillsyn

Djurskyddstillsyn utförs i dagsläget av en veterinär på 80%, akuta ärenden hanteras av övriga kollegor om djurskyddsveterinären är frånvarande. Målen för handläggningstiderna uppnås för det mesta, fördröjningar kan förekomma om flera anmälningar kommer in med kort intervall eller under ledigheter och de hanteras då i brådskande ordning. Samarbetet med lantbruksinspektörerna på Statens Ämbetsverk har intensifierats.

Under 2020 har 47 ärenden inkommit, nästan alla inspekterades inom två vardagar, 63% avslutades inom tre månader. Sammanlagt har 98 djurskyddsinspektioner gjorts, vilket är en ökning på cirka 150% mot 2018 och ungefär samma antal som 2019.

Två öppna ärenden från 2019 och fyra ärenden från 2020 togs med till 2021 varav två inkom i december 2020. Övriga fyra ärenden är fall där förbättringar i djurskyddet övervakas på sikt (till största del arbete med s.k. ”kattkolonier”). Ett register över anmälningspliktiga verksamheter har upprättats i EDP Vision. Inspektioner av dessa verksamheter inleddes i slutet av 2020 och planeras fortsätta under 2021 om det finns tillräckligt resurser.

Upprättandet av registret över djurtransportörer har inte prioriterats.

Salmonella

Ett register över hållare av fjäderfä har upprättats hos ÅMHHM. Registret innehåller både stor- och småskaliga äggproducenter samt övriga fjäderfåhållare. Inspektioner av de småskaliga har påbörjats och planerats in över de närmaste åren, enligt kraven i lagstiftningen. Samtliga småskaliga besättningar har fått information om egen provtagning för salmonella och har delvis kommit igång med detta.

Veterinärvård

Fältveterinärerna har under 2020 vardera deltagit i ett par kurser gällande fårparasitologi och akutvård gällande sällskapsdjur och veterinärassistenten har deltagit i en utbildning om mikrobiom.

Det förebyggande hälsovårdsarbetet fortgår och ytterligare några gårdar har anslutit sig. Akutsjukvården för produktionsdjur har skötts fortlöpande liksom tidigare. Hälften av arbetstiden har gått till förebyggande arbete och hälften till att behandla akuta fall. En del av rutinerna (t.ex. rengöring och sterilisering av instrument, medicineringsprotokoll) på smådjurskliniken har uppdaterats och förbättrats. Under sommaren var antalet smådjurspatienter högre än normalt vilket resulterade i att myndighetens veterinärer därefter fick planera om sina arbetsuppgifter så att en veterinär alltid har möjlighet att ta emot akuta smådjurspatienter även dagtid.

Totala antalet djur (både stora och små) som behandlats var 2189, av dessa var 769 jourfall.

Tillsyn över livsmedelsanläggningar

På anläggningar som hanterar fisk utfördes 18 inspektioner. I samband med inspektionerna upptäcktes 16 lindriga avvikelser som inte direkt påverkar livsmedelssäkerheten samt 22 allvarligare brister som krävde åtgärder. För 2020 var 49 inspektioner planerade. Orsaken till att så många uteblev bedöms främst vara restriktivitet i och med pandemin samt omprioritering av resurser inom veterinärgruppen. Många av inspektionspunkterna har heller inte kontrollerats på länge vilket lett till oväntat mycket arbete med varje enskild anläggning. Arbetet med livsmedelssäkerheten är i högsta grad företagets angelägenhet och samarbetet mellan näringsliv och tillsynsmyndighet har i detta inspektionsblock upplevts överväldigande positivt.

Fiskhälsoövervakning

Vid ingången av 2020 inleddes saneringen av de två sista VHS-positiva odlingarna. Saneringarna (inklusive 6 veckors tomperiod) blev klara i slutet av februari. Därmed var saneringsfasen avslutad och bekämpningsprogrammet för VHS kunde gå in i sin slutfas. Efter att beslut om förordnade för att utföra arbetet med de utökade provtagningar samt inspektioner som denna fas innebär inkom till myndigheten så inledde ÅMHM detta arbete i början av april.

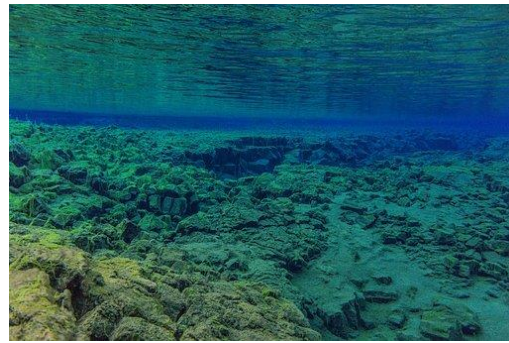
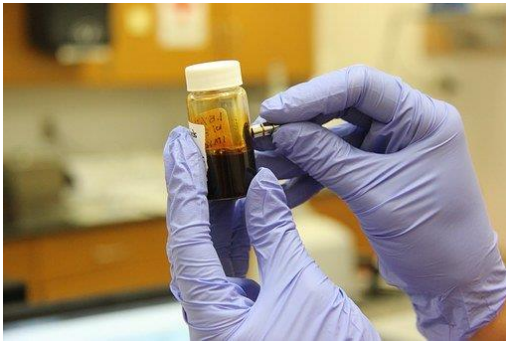
Det finns i dagsläget 29 fiskodlingsplatser inom Åland. Av dessa har två stått tomma under hela 2020, vilket innebär att 27 odlingsplatser har varit aktuella för provtagningar och inspektioner. Enligt bekämpningsprogrammet har 2 inspektioner och 2 provtagningar á 75 fiskar per odling och år utförts. Alla analysresultat har varit negativa för VHS.

I samband med att programmet förhoppningsvis kan avslutas efter 2021 så är det viktigt att komma ihåg att det även i normalläget finns en löpande nationell kontrollplan för fiskhälsoövervakning inom hela landet. Detta innebär att det kommer att finnas ett betydande arbetsbehov inom fiskhälsoövervakning även efter att bekämpningsprogrammet för VHS är avslutat.

Besiktningarbete och tillsyn på slakteri och övriga köttanläggningar

Under 2020 utfördes besiktning av djur innan slakt och slaktkroppar efter slakt enligt uppdrag. På grund av periodvisa resursbrister inom veterinärgruppen under 2020 så har prioriteringen inom detta arbetsområde varit att hålla den dagliga besiktning fungerande, både med hjälp av tillfällig vikarie och ordinarie personal. Med anledning av detta så har den övriga anläggningstillsynen på slakteri och köttanläggningar inte uppnått kraven enligt tillsynsplan och tillsynsanvisningar.

ÅMHM Laboratoriet

Bakgrund och verksamhetsbeskrivning

ÅMHHM Laboratoriet är en viktig del av den åländska förebyggande hälso- och miljövården samt krisberedskapen när det gäller livsmedels- och vattenburen smitta och radioaktivt nedfall. ÅMHHM Laboratoriet sköter på uppdrag av Ålands landskapsregerings miljöbyrå provtagning och analys enligt det vattenövervakningsprogram som krävs enligt EU:s vattendirektiv för uppföljning av vattenmiljön. Laboratoriet är därutöver en stödfunktion för stora och små företag samt privatpersoner med fysikalisk-kemiska, mikrobiologiska och biologiska analyser av livsmedel, vatten, miljö, jord och djursjukdomar. Företagens prover består till största delen av lagstadgade egenkontrollprov. Laboratoriet analyserar årligen över 30 000 analyser.

Ålands landskapsregering står för ca 60 % av ÅMHHM Laboratoriets uppdrag i form av fältprovtagning och laboratorieundersökningar. Cirka en tredjedel består av undersökning av prov från åländska livsmedelsproducerande företag, ca 50 % av antalet analyser, vilket gör laboratoriet till en viktig del av förutsättningarna för företag att kunna verka smidigt på Åland. Några procent av uppdragen utförs för kommuner och privatpersoner. ÅMHHM:s myndighetsprover utgör ca en procent av alla analyser.

Uppföljning av laboratoriets huvudsakliga utvecklingsmål för 2020

- *Implementering av ett nytt laboratoriedatasystem för behandling av analysuppdragen.*

I detta ingick exempelvis även revidering av alla standardfraser för bedömning av prov. Målsättningen var att ta i bruk det nya systemet den 1.1 2021 men detta förverkligades inte på grund av fördröjningar i leveranserna från leverantören. Vid årsskiftet fanns bland annat ingen fungerande överföring av fakturainformation. Laboratoriets interna arbete med implementeringen fungerade för övrigt väl. Nytt mål för implementeringen är den 1.5 alternativt den 1.9 2021.

I investeringsanslaget för implementeringen av det nya datasystemet ingick även ett besättande av den 70 % analytikertjänst som av besparingsskäl vakanshållits i flera år. Vi kunde konstatera att denna avlastning var en helt nödvändig förutsättning för arbetet. Trots den extra resursen ökade antalet inestående flex timmar för personalen under året med 13 % till 150 timmar.

- *90 % av resultaten från provningsjämförelserna ska ligga inom 2-percentilen.*

Laboratoriet deltar i 15 internationella provningsjämförelser för drygt 50 olika analyser. Målet uppnåddes för både de kemiska och mikrobiologiska undersökningarna.

Sammanfattning

Laboratoriets uppdrag påverkades i överraskande liten utsträckning av coronapandemin. Simbassänger stängdes och många stugägare hindrades från att besöka sina stugor varför prover från dessa uteblev men för övrigt fortgick verksamheten i stort sett enligt tidigare. Det totala antalet analyser minskade obetydligt med 0,5 %. Detta visar att laboratoriets verksamhet är viktig för verksamhetsutövarna, även i kristider.

Den interna verksamheten påverkades dock givetvis av olika smittskyddsåtgärder som berörts tidigare i texten ovan. Minsta förkylningssymptom resulterade i sjukfrånvaro vilket givetvis påverkade personalen då samma mängd prov ändå skulle hanteras.

Ackrediteringstjänsten FINAS granskade enligt plan laboratoriet i januari 2020 och var mycket nöjda. Den mikrobiologiska bedömaren noterade inte en enda avvikelse för den mikrobiologiska verksamheten vilket var första gången i hennes långa karriär som bedömare. För den kemiska enheten noterades endast tre lindriga avvikelser, också det ett mycket gott resultat för vårt målmedvetna kvalitetsarbete. Laboratoriet har för närvarande 30 kemiska metoder (38 analyser) och 23 mikrobiologiska metoder (28 analyser) ackrediterade vilket påvisar både stor bredd och kompetens.

Vi nådde även 2020 vårt mål att, i de 15 nationella och internationella provningsjämförelserna som laboratoriet deltog i, få minst 90 % av resultaten inom 2-percentilen för både de kemiska och mikrobiologiska undersökningarna. Laboratoriet har trots att fysiska resor varit omöjliga under året fortsättningsvis haft en nära kontakt med laboratorienätverket Mälargruppen där olika gemensamma frågeställningar behandlas på ett professionellt och prestigefritt sätt. I nätverket ingår ett tiotal olika svenska miljölaboratorier.

Laboratoriet genomförde endast några mindre investeringar 2020 i form av en ny renvattentank, en frys och en ny avhårdare.

Cityläkarna genomförde under året ett arbetsplatsbesök vid laboratoriet. Inga avvikelser noterades men ett par förbättringar föreslogs såsom anskaffande av en

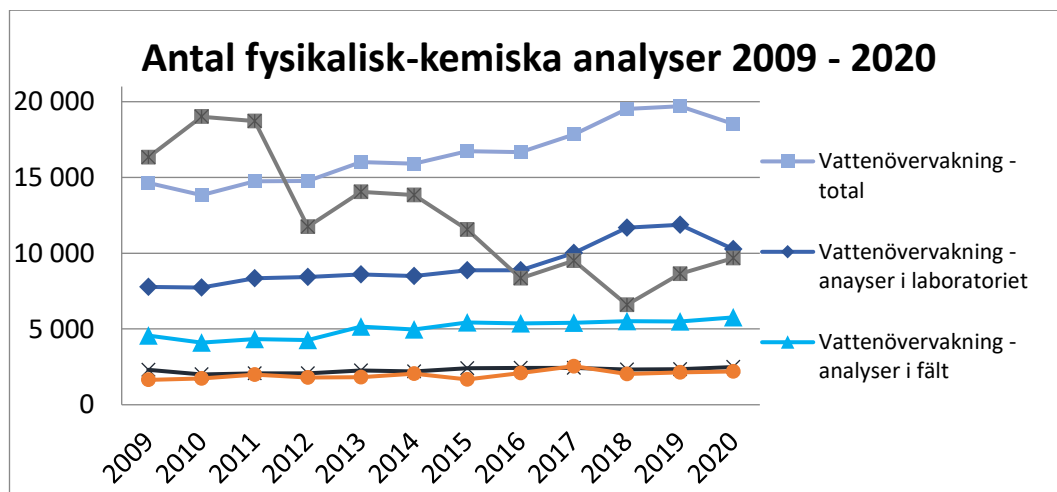
hjärtstartare. En riskbedömning ska genomföras vart tredje år och under 2020 lades fokus på nya och särskilt riskfyllda metoder. Vidare genomfördes en säkerhetsgenomgång med utrymningsövning.

Vi noterade trots vårt intensiva förebyggande arbete fem mindre tillbud, dock utan att företagshälsovården behövde kontaktas. Det handlade om halkskada, mindre skärsår och liknande. Åtgärder har vidtagits där så är möjligt.

Kemienheten

Det totala antalet kemiska analyser minskade obetydligt 2020 med 0,3 %. Antalet jordanalyser ökade med 12 % jämfört med 2019 vilket innebar det högsta antalet sedan 2015. Antalet naturvattenanalyser minskade jämfört med rekordåren 2018 – 2019 som innehöll större tilläggsuppdrag men ligger fortsättningsvis högre än alla år före 2018.

Miljöbyråns omfattande vattenövervakningsprogram utfördes planenligt 2020. Ersättningen var fortsättningsvis oförändrad sedan 2007 förutom den ökning om 3000 euro för nytillkomna undersökningar som tillkom för något år sedan.

Mikrobiologienheten

Laboratoriets mikrobiologiska enhet är en viktig och uppskattad samarbetspartner för de åländska livsmedelsproducerande företagen, vattenbolagen, kommunerna, myndigheter (bland annat krisberedskap), rederierna med flera och tryggar också allmänhetens behov av exempelvis brunnsanalyser.

De mikrobiologiska undersökningarna minskade något (2 %) jämfört med 2019. Minskningen beror huvudsakligen på uteblivna bassäng- och

brunnsvattenundersökningar och lite färre livsmedelsundersökningar medan antalet yt- och miljöprover ökade med 20 %.

Det totala antalet rutinprov där bakterien *Listeria monocytogenes* (LM) påvisades var under året 36 st av totalt 352 analyserade prov. Av de 84 livsmedel som analyserats för LM påvisades bakterien i 8 av dem vilket innebär 9,5 %. Av de 268 proverna från ytor och redskap påvisades LM i 28 (10 %). Den förebyggande övervakningen som görs är viktig då *Listeria*-bakterien kan leda till en allvarlig matförgiftning och även dödsfall för personer med nedsatt immunförsvar. Samtliga *Salmonella*-prov var negativa.

Tre fall av misstänkt matförgiftning analyserades under året vid laboratoriet.

